

Yol Üzre Olan Bir Seyyahın Çağrışımları Çizgisiz Defter

ADEM MENEKŞEOĞLU
Şehir Akademi Öğrencisi

İNSANIN BİR MEKÂNA ŞAHİTLİK EDEBİLMESİNİN BİRÇOK YOLU VARDIR. TAKDİR EDİLİR Kİ BU YOLLARDAN EN MÜNASİP OLANI İNSANIN O MEKÂNA teşrif edip kendi his ve duygularıyla nüfuz etmesi ve mekânı kendi değer süzgecinden geçirerek okumasıdır. Fakat gündelik hayatın yoğun meşgaleler silsilesi bu duruma her zaman izin vermeyebilir. Bu noktada devreye mekâna şahitlik edebilmenin başka bir yolu olan gezi yazıları girmektedir. Gezi yazıları, gezip görmek istediği mekânlara ulaşamayan insanlar için büyük bir nimettir. Bu aynı zamanda seyyahların önemli bir görevi üstlendiğini de göstermektedir. Üstlenilen bu görevi hakkıyla yerine getiren seyyahlar olduğu gibi tam anlamıyla yerine getiremeyen seyyahlar da bulunmaktadır. Tasvir ettiği mekânı tarihiyle, kültürüyle, insanların yaşayış biçimiyle harmanlayarak bir bütün olarak ele alan seyyahlar görevi hakkıyla yerine getirenler kategorisinde değerlendirilebilir. Bunun karşısındaki kategoride bulunan seyyahların ise tasvir ettiği mekânı sadece fiziki görünüşü ile ele aldığı, dolayısıyla sosyal gerçekliğe temas etmediği için bu önemli görevin altında ezildiği söylenebilir. Görevi hakkıyla yerine getirenler arasında bulunan seyyahlardan birisi hiç şüphesiz merhum Akif Emre'dir.

Akif Emre'nin "yol güzergâhında soluklanma denemeleri" olarak gördüğü Çizgisiz Defter, farklı zamanlarda gezip gördüğü mekânları yine farklı zamanlarda kaleme aldığı yazılardan oluşmaktadır. Çoğunluğu gazete yazısı olarak defteri dolduran bu satırları Büyüyen Ay Yayınları 2016 yılının Mart ayında

kitap haline getirmiştir. Kameranın, tarihe ve mekâna hükmetmese de onları keşfettiğini belirten Akif Emre, bulunduğu mekânlarda kamera kadrajına girmeye değer gördüğü görüntüleri de bu kitapta paylaşmaktadır. Yazar kendi cümleleriyle Çizgisiz defteri şöyle tanımlamıştır: “Çizgisiz defter aslında haritaların sınırların parçalandığı coğrafyamıza dair modern zamanların ideolojik ihvalarına karşı bir hatırlayış denemesidir. Her sayfası yeniden yazılmayı bekleyen şuurun defteri...” (s. 10)

Akif Emre'nin Çizgisiz Defter'ini oluşturan gezi yazıları, Endülüs, Rumeli, Kudüs, İran, Erbil-Bağdat, Afrika ve bazı Batı ülkelerini kapsıyor. Bu coğrafyalara dair kaleme aldığı yazılar o mekânda yaşayan insanlar ve toplumlar üzerine yapılmış analizleri de içeriyor. Diğer bir yandan Akif Emre, yapmış olduğu bu analizler sayesinde okuyuculara mekânın insandan bağımsız düşünülemediği, mekânın ancak içerisindeki insanla var olabileceği mesajını iletiyor. Yine Çizgisiz Defter'e yazdığı satırlardan anlaşılacağı üzere Akif Emre sadece mekân-insan ilişkisine odaklanmakla kalmıyor, mekânı bazen bir caminin hikâyesi ile bazen o bölgenin sembolü ile bazen de bölgede bulunan bir sarayın ihtiva ettiği anlam ile geniş perspektifte ele alıyor. Kitaptaki başlıkların ise gelişigüzel bir şekilde koyulmadığını söylemek mümkün. Örneğin “Allahaısmarladık Kalbim: Endülüs” başlığı bir Morisko'nun 1609 yılında Endülüs'ten yani anayurdundan sürülmesinden yıllar sonra 1630 yılında yazdığı bir mektuptan mülhem koyulduğu görülüyor. Kitapta hemen her bölümde o coğrafyanın sahip olduğu merkezi bir sorunsal ele alınmış

▲ Göynük

durumda. Daha doğru bir tabirle ifade etmek gerekirse Akif Emre'nin zihin dünyasında mevzubahis coğrafyalara dair diğer konulara nazaran daha merkezi konum teşkil eden konular bulunmakta. Endülüs coğrafyasına dair yazılarında Moriskolar konusuna vurgu yapması buna örnek niteliğinde. Fakat İspanyol tarihini sadece Morisko penceresinden okuma gibi bir yanı sıra da düşmediğini belirtmek gerekir. Benzer şekilde Kudüs'e dair yazılarında siyasetin ve dinlerin kavşak noktası olan Kudüs'ün Müslüman bilincinde sürekli diri tutulması gereken bir emanet olduğuna vurgusu söz konusudur. Ayrıca Akif Emre bu kitabında gazetecilik kimliğinin de vermiş olduğu bir etki ile yer yer siyasi konulara da değiniyor.

Hâsılı Çizgisiz Defter, Akif Emre'nin belirli mekânlarda/coğrafyalarda yaşanan gerçeklere dair toplumsaldan siyasala kadar yaptığı çeşitli gözlemlerden oluşan notların derlenmesinden meydana gelmektedir. Bu notlar on

yılı aşkın bir süre zarfında kaleme alınmıştır. On yılı aşkın bir süre içerisinde aynı mekânlar üzerine yazdığı satırlar okuyucuya zamanın mekân algısı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu konusunda fikir verebilir. Ayrıca bu durum okuyucuların zihninde cevaplanmayı gerektiren şu gibi sorulara da vesile olabilir: Akif Emre'nin bu coğrafyalar üzerinde ısrarla durmasının sebebi nedir? Ya da Akif Emre'yi sürekli bu coğrafyaları yazmaya iten şey nedir? Bu soruları cevaba kavuşturabilmek için belki de Akif Emre'nin düşünce dünyasına daha fazla vakıf olmak gerekecektir. Son olarak Akif Emre'nin mekânları turist bakışı ile değil, derinlemesine nüfuz ederek ele aldığını, yine bu mekânları geniş referans dünyası ve bilgi birikimi ile de harmanlayarak analiz ettiğini belirtmekte fayda vardır. Akif Emre gibi iyi bir 'göz'e sahip olan bir isimden bu mekânları okumak okuyucuların da gezip görme arzusunu tetikleyecektir. ♦